

УДК 070:004.738.5(410):316.613.434
DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-3/36>

Сірінюк-Долгарьова К. Г.
Запорізький національний університет

МОВА НЕНАВИСТІ В СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ОНЛАЙН-МЕДІА

У статті проаналізовано випадки мови ворожнечі в сучасних англomовних онлайн-ЗМІ та з'ясовано, на які соціальні групи спрямована мова ненависті, якими є її прояви в сучасній британській пресі (на прикладі онлайн-видання Daily Mail Online). Автор подає тлумачення поняття "hate speech" / «мова ворожнечі» / «мова ненависті», визначає теоретико-методологічні аспекти функціонування цього феномену, аналізує різні підходи щодо класифікації мови ворожнечі, виявляє її лексичні маркери та стилістичні особливості в британських медійних текстах.

У статті визначено, що мова ненависті є актуальною проблемою, спрямованою на розпалювання ворожнечі, висловлювання образ і презирства до комуніката, виражених сленговою нецензурною лексикою за допомогою мовностилістичних засобів, які створюють негативний образ певної соціальної групи, принижують та ображають її. До таких мовних засобів належать етнофолізми, емоційно забарвлені епітети, порівняння, метафори, прийоми відвернення уваги, створення негативних асоціацій.

У роботі застосовано методи дискурс-аналізу, лінгвістичного спостереження, узагальнення, кількісного аналізу наповнення британського інтернет-ресурсу Daily Mail Online. Проведене дослідження виявило в контенті сайту наявність мови ненависті, спрямованої проти окремих соціальних груп, зокрема людей ісламського віросповідання. Якісний аналіз текстів видання засвідчив наявність расизмів і етнофолізмів, метафор і епітетів, що формують упереджене ставлення аудиторії до мусульман.

Кількісний аналіз контенту сайту здійснено за допомогою техніки генерування хмар слів, що дозволило сформулювати групу ключових слів, релевантних пошуковому запиту "muslim" (мусульманин / мусульманський). Із рандомізованої вибірки, до якої увійшло 100 заголовків і 100 підзаголовків матеріалів видання, відокремлено такі найчастіші ключові слова, як prison (в'язниця), terrorist (терорист), antiMuslim (анти мусульманський), racist (расист, расистський), killed (вбитий), що свідчить про негативний і ворожий контекст висвітлення цієї теми на сайті.

Ключові слова: мова ненависті, ворожнеча, лексичні маркери, хмара слів, онлайн-медіа, англomовні масмедіа, британська преса.

Постановка проблеми. Словосполучення «мова ненависті» (в українській мові частіше використовується інший синонімічний варіант – «мова ворожнечі») – це переклад англomовного терміну *hate speech*. За узагальненим визначенням, це будь-які некоректні висловлювання на адресу етнічних, конфесійних чи інших соціальних груп, спільнот або їхніх окремих представників. Поширення проявів мови ненависті пришвидшилося та стало доступнішим за допомогою новітніх носіїв інформації, зокрема, онлайн-мовних ЗМІ та соціальних масмедіа, котрі нині постають конструктором громадської думки. Виконуючи саме цю функцію в контексті використання мови ворожнечі, Інтернет-ЗМІ формують у своїй аудиторії негативні уявлення і ставлення до різних соціальних груп.

є етнічні спільноти (наприклад, роми), ЛГБТК-спільноти, а також люди, що сповідують певну релігію (наприклад, мусульмани або цілі ісламські держави), біженці, іммігранти, внутрішньо переміщені особи тощо. Актуальність проблеми посилюється зростанням популярності інтернет-ресурсів та питаннями унормування діяльності онлайн-мовних медіа, які донині лишаються невирішеними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітність існуючих поглядів на сутність поняття «мова ненависті» свідчить про його недостатню розробленість у сучасній науці. Детальному розгляду мови ворожнечі присвячені дослідження цілої низки представників різних галузей наукового пізнання. Відомими є праці С. Волкера, К. Аллана та К. Баррідж, І. Еріксона, А. Вебер,

А. Робака та інших. Прояви мови ворожнечі досліджували на пострадянському просторі мовознавці С. Жаботинська, О. Кузик, О. Шмельов; медіазнавці Т. Бондаренко, М. Буткевич, Н. Виговська, Д. Дуцик, Г. Почепцов, О. Тараненко, Г. Шаповалова; соціологи О. Верховський, Й. Дзяложинський, Є. Таратута; правознавці Е. Дібрівна, О. Львова, М. Медведєва та інші. Цей список не є вичерпним, оскільки поняття є актуальним і динамічно вивчається науковцями багатьох дисциплін.

Мова ворожнечі опрацьована й лексикографічно, насамперед у таких словниках, як “Merriam-Webster Dictionary” [7], “Dictionary of International Slurs (Ethnophaulisms)” [9], «Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни» [1], «Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія» [3], «Конфліктно-чутлива журналістика: короткий словник-довідник» [2] та в інших джерелах. Попри значний інтерес до проблематики мови ворожнечі та велику кількість присвячених їй наукових праць, донині залишаються дискусійними шляхи творення, поширення й впливу мови ворожнечі, зокрема в англomовних онлайн-медіа, які є платформою міжнародного глобального спілкування з ареалом поширення на сотні мільйонів людей у світі.

Постановка завдання. Мета нашого дослідження – визначення проявів мови ненависті в англomовних медіа та окреслення шляхів творення ворожості й напруження в публічному дискурсі. Завдання роботи: 1) з’ясувати лексичні та стилістичні характеристики мови ворожнечі в англomовних медіатекстах; 2) проаналізувати різні підходи до класифікації мови ворожнечі; 3) встановити лексичні маркери англomовної мови ненависті.

Задля вирішення поставлених завдань використані методи лінгвістичного спостереження та аналізу, аналітично-описового методу під час опрацювання теоретико-методологічного матеріалу, а також елементів критичного дискурс-аналізу під час вивчення емпіричного матеріалу. Доцільність використання критичного дискурс-аналізу як методологічного прийому дослідження мови ворожнечі, що втілюється в мовленнєвих актах і масмедійному «дискурсі ненависті», зокрема обґрунтовує турецький науковець З. Озарслан [8]. Вона вказує на те, що негативні асоціації та стереотипи «інших» можуть спонукати людей до використання мови ненависті, яка зазвичай супроводжує злочини на ґрунті ненависті. Ми поділяємо думку дослідниці про те, що мова ворожнечі стає дедалі ширшою багатоаспектною проблемою,

яка часто супроводжує насильницькі дії проти «інших». Вважається, що акти ненависті можуть покласти край соціальній інтеграції «інших» у суспільство, що потенційно веде до сегрегації, маргіналізації або заперечення цих людей.

Виклад основного матеріалу. Взагалі мова ворожнечі розглядається не як статичний словник образливих чи негативних слів, а як результат складного семантичного процесу, пов’язаного із соціальною прагматикою. Відповідно до теорії К. Аллана і К. Баррідж [6, с. 222], мова як система знаків сама по собі є соціальною дією, яка може бути щитом, що захищає від зовнішньої небезпеки того, хто говорить і/або слухає, або, навпаки, зброєю, що дозволяє нападати на супротивника. Теорія Аллана і Баррідж має назву «теорія Х-фемізмів», за якою захисні лінгвістичні механізми називаються евфемізмами, а ті, що використовуються для нападу – дисфемізмами («говорити дисфемізмами» означає «використовувати мову як зброю для атаки на інших»).

Українська дослідниця Г. Черненко подає класифікацію лексики мови ворожнечі в масмедіа залежно від стигматизованих об’єктів – соціальних груп, проти яких спрямовані упередження суспільства та які стають мішенню різноманітних дискримінаційних комунікативних стратегій і тактик. Таку лексику науковець типологізує за гендерною та національною ознакою, за різними віковими категоріями людей, за нестандартною зовнішністю, фізичними особливостями, за певними соціальними верствами, а також одинаків, дітей із неповних родин. Науковець зазначає: «Дискримінаційні комунікативні стратегії, спрямовані проти різних стигматизованих соціальних груп – це пряма вербальна агресія, звинувачення в суспільних проблемах, заклики до позбавлення громадянських прав і свобод, погрози й побажання смерті. При цьому, однак, варіюються топіки, в яких такі висловлювання зустрічаються, лексеми й фразеологізми, що виражають негативне ставлення до стигматизованого об’єкта; історія зародження відповідного упередження; аргументи на користь його легалізації. Виявити й описати ці мовні феномени – означає, по-перше, зробити видимими для суспільства існуючі упередження щодо певної спільноти, по-друге – полегшити процес їхньої деконструкції і спростування» [5, с. 36].

За думкою Г. Черненко, до такої ворожої дискримінаційної лексики належать: *сексизми* – мова ворожнечі, спрямована проти жінок; *расизми* – вияви націоналістичного шовінізму; *ейджизми* – упередження щодо людей молодшого чи старшого

віку; *лукізми* – вияв упередженого ставлення до людей, чий зовнішні дані відрізняються від сучасних уявлень про красу; *ейблїзми* – мовні вияви упереджень до людей із обмеженими фізичними можливостями та психічними хворобами; *менталїзми*, спрямовані проти людей із недостатньо високим, на погляд мовця, коефіцієнтом інтелекту; *класизми* – мовні засоби негативної оцінки груп певного майнового стану, стигматизація певних професій; *локалізми* – мовні засоби вираження упередження щодо мешканців певної місцевості чи населеного пункту, що межують із класизмами та менталїзмами (зазвичай йдеться про опозицію «престижний – непрестижний», яка активізує протиставлення за рівнем доходів, освіти, культури); *матримоніалїзми* – мовні та мовленнєві засоби вираження упереджень щодо родинного статусу.

Ми вважаємо, що до цього переліку категорій лексики мови ворожнечі по праву відносяться й етнофолїзми. Особливо це стосується англійської мови, яка є мовою глобального спілкування, мовою країн із надзвичайно різноманітним етнічним складом населення, отже відображає складні суспільні процеси взаємодії представників різних етносів і народів та дискримінацію одних іншими.

Етнофолїзми (англ. *ethnic slurs* або *ethnophaulisms*) – це слова з негативними конотаціями на позначення представників певної етнічної групи або національності. Вони є просторічними виразами, які часто заради стилістичного ефекту потрапляють в текст, зокрема в мову засобів масової інформації. Термін етнофолїзм (від давньогрецького *ἔθνος éthnos* – плем'я, етнос і *φαῦλος, phaulos* – нікчемний, малозначущий, поганій), що застосовується для зневажливого позначення етнічної групи, був уперше використаний в 1944 році американським психологом А. Робакком. Це пейоративна лексика, за допомогою якої одна етнічна група дає занижену оцінку іншій групі з використанням означень із негативною конотацією [9].

Як зазначає М. Ткачівська, «досить часто певні національні риси можуть стати об'єктом глузування з боку інших націй та етнічних груп: жабоїди, макаронники, дедерони. Такі пейоративи в лінгвістиці називають етнофолїзмами. Причиною насмішок можуть бути не тільки характерні особливості певного народу, але й расистські мотиви. Наприклад, *Nigger, Japse, Judensau* та інші, що вважаються особливо грубими образами» [4, с. 45]. На противагу нейтральних етнонімів (німець, італієць, росіянин) етнофолїзми не тільки ділять групи на опозицію «свій» –

«чужий», але й приписують «чужим» певний сенс або якість. Ці приписувані конотації можуть варіюватися від іронічних до відверто грубих.

Наведемо приклади етнофолїзмів, що трапляються в англійському медійному дискурсі. До них відносяться *іронічні етнофолїзми*: *Abbie* (еврей чоловічої статі, від *Abraham*); *ABC* (*American-born Chinese*, застосовується щодо китайців, які народилися не в Китаї, та підкреслює їхнє незнання мови й культури); *Ali Baba* (громадяни Іраку, підозрювані в тероризмі чи в іншому злочині); *Brownie* (людина змішаного походження, мулат); *Coconut* (людина південноазійського походження, що має смагляву шкіру, асимільована в європейську культуру); *Dago (Dego)* (італієць, іспанець чи португалець; термін, імовірно, запозичений від іспанського імені Дієго); *Eyette* (італієць, ймовірно, пародія на вимову самих італійців); *грубі етнофолїзми*: *Ape* (лексема стосується чорношкірого населення, порівняння з шимпанзе); *Banana* (етнофолїзм, що стосується азіатів, натякає на колір їхньої шкіри); *Buddhahead* (азіати); *Ching Chong* (китаєць; лексема стосується китайської мови та побудована на звуковій імітації тонового звучання мови); *Fritz* (німець; з'явилося від скорочення німецького імені *Friedrich*); *Frog* (француз; посилення на улюблену французьку страву жаб'ячі лапки); *Ikey-mo (ikeymo)* (еврей, від *Isaac and Moses*); *Britannia's huns* (протестанти в північній Ірландії); *Boyo* (житель Уельсу); *Jock* (житель Шотландії).

Іноді нейтральна в своєму первинному значенні лексема в певному контексті може приймати на себе негативне смислове навантаження і ставати етнофолїзмом. Так, у британській пресі нерідко трапляються випадки використання подібної лексики. Яскравим прикладом такого видання є сайт *Daily Mail Online* – інтернет-версія «жовтої» таблоїдної газети *Daily Mail*. Зокрема в публікації від 2 червня 2019 року під заголовком “*Racist AND a fraud: Charity director Pamela Taylor, who infamously made racist remark about former First Lady Michelle Obama is JAILED for embezzling \$18,000 of FEMA cash after lying about her 'flooded' apartment*” йдеться про ув'язнення жінки, звинуваченої у шахрайстві. Крім неправомірних дій героїні історії, у тексті згадуються її расистські вислови, спрямовані проти колишньої Першої леді США Мішель Обами, яку жінка назвала “*Ape*” (від англ. «мавпа»). Хоча зміст публікації (звинувачення особи в шахрайстві) зовсім не стосується теми расизму, видання продовжує спекулювати на цій темі й цитує фейсбук-пост, який вона

оприлюднила після виграшу Дональда Трампа на президентських виборах США в 2016 році: “*It will be refreshing to have a classy, beautiful, dignified First Lady in the White House. I’m tired of seeing a [sic] Ape in heels*” («Стильна, красива, гідна Перша леді в Білому домі буде ковтком свіжого повітря. Я втомився бачити [цю] мавпу на підборах»).

Інші приклади з цього видання ілюструють прояви мови ненависті щодо мусульманського населення Великобританії. Під час критичного аналізу публікацій *Daily Mail Online* виявлено часте використання в якості стилістичних засобів негативно забарвлених емоційних *epithets*, *portmanteaus*, *metaphors* стосовно мусульман і пов’язаних із ними подій. Наприклад, у статті від 22 лютого 2017 року під назвою “*‘No remorse’: Millionaire Muslim fraudster who posed as a ‘battling single mother’ so she could live in public housing cries in court as she loses appeal against home detention*” («“Без докорів сумління”), мусульманська шахрайка-мільйонерка, яка видавала себе за «матір-одиначку» задля того, щоб мати можливість займати державне житло, кричала в суді, коли програла апеляційний позов щодо надання їй домашнього ув’язнення, використаний епітет “*Muslim fraudster*” («мусульманська шахрайка»). В тексті йдеться про те, що жінка, чий громадянський чоловік має мільйонні статки, незаконно проживала в безкоштовно наданому державою помешканні. Акцент у публікації переноситься з факту вчинку жінки на її релігійну й етнічну приналежність, що є проявом мови ворожнечі, адже напряму це не стосується теми повідомлення. Крім того, візуальний ряд публікації створюють численні фотографії жінки та її чоловіка, на яких вони одягнуті за релігійними мусульманськими традиціями.

Подібний підхід прослідковується в публікації від 13 серпня 2016 року під назвою “*Two Muslim men are accused of defrauding \$27MILLION in benefits for childcare centres that never existed – as police investigate whether money was used to fund ISIS*” («Двох мусульманських чоловіків звинувачують в шахрайстві на 27 мільйонів доларів, що призначалися для допомоги центрам із догляду за дітьми, які ніколи не існували; поліція розслідує, чи було використано гроші для фінансування ІДІЛ»). У статті зосереджено увагу на мусульманському походженні шахраїв, які обдурювали громадян, збираючи кошти нібито для допомоги дітям. При цьому припускається можливість використання цієї суми на користь терористів ІДІЛ, хоча жодних фактів на підтвердження цих припущень видання не надає.

Аналіз свідчить про те, що такий прийом перенесення акцентів від нейтрального висвітлення фактичного матеріалу в емоційну площину є типовим проявом мови ненависті – розпалювання нетерпимості й ворожості щодо окремих груп суспільства (наголос на релігійній та етнічній приналежності правопорушників, подання в бекграунді «новини» нерелевантних до події «гарячих» нюансів щодо расової чи іншої ворожості героїв історій, виділення великим шрифтом певних слів і цифр, наприклад, *racist / расист, jailed / ув’язнений, \$27 million / 27 мільйонів доларів США*).

Застосувавши пошук сайтів за категорією “Muslim” і здійснивши кількісний аналіз за ключовими словами, нами виявлено домінування негативної тематики наповнення сайту *Daily Mail Online*. Пошуковий алгоритм видав 50 найбільш релевантних результатів у цій категорії за всі роки архівації матеріалів сайту і 50 текстів – за останній рік (2021). Таким чином, у рандомізовану вибірку потрапило 100 заголовків і 100 підзаголовків сайту за пошуковим запитом «мусульманин / мусульманський». Хмара ключових слів була сформована за допомогою сервісу візуалізації даних Word Cloud Generator, який дозволяє візуально відокремити слова шрифтами більшого та меншого розмірів відповідно до частотності представлення в тексті. Ця техніка кількісного аналізу дозволила згенерувати хмару тридцяти найчастотніших слів означеної вибірки (рис. 1).

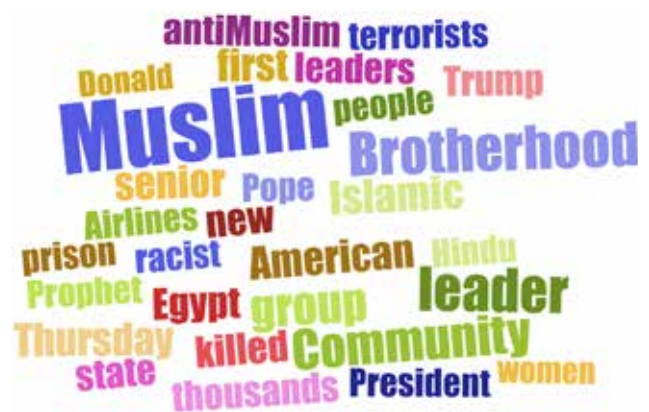

Рис. 1. Хмара слів, сформована з використанням заголовків і підзаголовків текстів, релевантних пошуковому запиту “Muslim” на сайті *Daily Mail Online*

За даними рис.1, у контексті мусульманської тематики (ключові слова: *Islamic community / ісламська спільнота, Islamic state / ісламська держава, Muslim Brotherhood / мусульманське братство, Prophet / Пророк [Мохамед]*) домінує така

негативна лексика: *prison* / в'язниця, *terrorist* / терорист, *anti-Muslim* / антимусульманський, *racist* / расист, расистський, *killed* / вбитий. Про суспільний дискурс, в якому поширюється мова ворожнечі, свідчать такі ключові слова: *Pope [Francis]* / Папа Римський [Франциск], *American President* / американський президент, *Donald Trump* / Дональд Трамп, *Egypt* / Єгипет, *Hindu* / хінді. Бачимо, що суспільні та геополітичні вектори висвітлення мусульманської тематики лежать у площині протиставлення Заходу і Сходу, християнського та ісламського світу, що теж сприяє поширенню ворожого дискурсу в масмедіа.

Висновки і пропозиції. Проаналізувавши за допомогою якісного та кількісного аналізу наповнення британського онлайн-ресурсу *Daily Mail Online*, можна скласти висновок про наявність в англomовному медійному онлайн-дискурсі мови ненависті,

спрямованої проти різних соціальних груп, зокрема мусульманських країн та окремих громадян ісламського віросповідання, біженців та іммігрантів, власного населення країни різного етнічного, расового чи національного походження. Мова ворожнечі насамперед проявляється у використанні сленгової образливої лексики (етнофолізмів), створенні негативних образів певних груп і отождоженні тих чи інших соціальних та етнічних груп із кримінальними / негативними діями чи намірами.

Перспективними дослідженнями в цій сфері, на наш погляд, є аналіз структури та наповнення маніпулятивних текстів із проявами мови ненависті, тактики й стратегії поширення вербальної агресії, особливо в англomовному медійному дискурсі, враховуючи широту поширення і вплив західних медіа на формування порядку денного в глобальному вимірі.

Список літератури:

1. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4 т. Т. 1. Донецьк : ДонНУ, 2012. 402 с.
2. Конфліктно-чутлива журналістика : короткий словник-довідник термінів і понять / уклад. Н. В. Виговська, Ю. В. Любченко, К. Г. Сіріньок-Долгарьова. Запоріжжя : ЗНУ, 2019. 94 с.
3. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К., 2006. 716 с.
4. Ткачівська М. Етнофолізми як перекладацька проблема. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)*. 2017. Вип. 24. С. 45–55.
5. Черненко Г.А. Види мови ворожнечі за типом стигматизованого об'єкта в сучасному українському суспільстві. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2015. Вип. 30 (5). С. 35–45.
6. Allan K. and Burridge K. Euphemism and Dysphemism: Language Used as Shield and Weapon. New York : Oxford University Press, 1991. 263 p.
7. Merriam-Webster Dictionary. Hate Speech. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/hate%20speech> (date of access: 23.07.2020).
8. Özarslan Z. Introducing Two New Terms into the Literature of Hate Speech: “Hate Discourse” and “Hate Speech Act”. Application of “speech act theory” into hate speech studies in the era of Web 2.0. *Haziran*. 2014. Vol. 20. P. 53–75. URL: <http://iletisimdergisi.gsu.edu.tr/tr/download/article-file/82871> (date of access: 25.07.2020).
9. Roback A. A Dictionary of International Slurs (Ethnophaulisms). With a Supplementary Essay on Aspects of Ethnic Prejudice. Waukesha, Wis. : Maledicta Press, 1979. 324 p.

Sirinyok-Dolgaryova K. G. HATE SPEECH IN MODERN ENGLISH-LANGUAGE ONLINE MEDIA

The article analyzes the cases of hate speech in modern English-language online media. It was found out which social groups the hate speech is aimed at and what its manifestations are in the modern British press based on the example of the online edition Daily Mail Online. The author interprets the concept of “hate speech”, identifies theoretical and methodological aspects of the functioning of this phenomenon, analyzes different approaches to the classification of hate speech, and identifies its lexical markers and stylistic features in British media texts.

The article shows that hate speech is an urgent and topical problem, as it is aimed at inciting hostility, hatred insults and contempt towards a communicator, expressed through slang, obscene language and linguistic and stylistic means that create a negative image of a particular social group, humiliate and insult it. Such linguistic means consist of the ethnopholisms, emotional epithets, comparisons, metaphors, methods of distraction the audience's attention, and creation of negative associations.

The paper uses methods of discourse analysis, linguistic observation, generalization, quantitative analysis of the content of the British Internet resource Daily Mail Online. The results of the study indicate

the presence of hate speech in the content of this web site. The hate speech is directed against certain social groups, including people of Islamic faith. Qualitative analysis of the texts of the publication showed the presence of racisms and ethnophobias, metaphors and epithets that form the biased attitude of the audience towards Muslims.

Quantitative analysis of the content of the web site was performed using the technique of a word cloud generating that allowed to form a group of keywords relevant to the category of a search query "Muslim". From the simple random sample, which included 100 headlines and 100 subheadings of the publication's materials, there were the most frequent keywords such as "prison", "terrorist", "antiMuslim", "racist", and "killed". The research results prove the hostile context in which the topic is covered on the site.

Key words: *hate speech, hostility, lexical markers, word cloud, online media, English language mass media, British press.*